

Laboratorium
Pedagogiki
Teatru

 TEATR
ZAGŁĘBIA

Broszura edukacyjna

część 8

TEATRZAGLEBIA.PL

Teatr jest jednostce i społeczeństwu potrzebny tak, jak potrzebna jest sztuka, tak jak wypoczywającemu organizmowi potrzebne są marzenia sennne. Nie tylko więc potrzebny, ale k o n i e c z n y!

Krystyna Grzybowska

Laboratorium Pedagogiki Teatru

Broszura edukacyjna powstała jako efekt warsztatów prowadzonych przez Alicję Brudło i Hannę Kłoszewską podczas Laboratorium Pedagogiki Teatru – kursu rozwijającego umiejętności w zakresie edukacji teatralnej organizowanego w 2019 roku przez Teatr Zagłębia i Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Sosnowcu. Celem projektu jest dostarczenie uczestnikom i uczestniczkom wiedzy teoretycznej z obszaru pedagogiki teatru oraz wyposażenie ich w szereg praktycznych umiejętności, możliwych do wykorzystania w codziennej pracy. Zajęcia skierowane są do artystów, pracowników teatrów, nauczycieli(-ek) czy animatorów(-ek) kultury, którzy i które w swojej działalności zawodowej tworzą i realizują autorskie programy edukacyjne i animacyjne.

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego pochodzących z Funduszu Promocji Kultury.

Redakcja: Agata Kędzia

Korekta: Julia Niedziejko

ROZUMIENIE TEATRU, CZYLI JAK W PRAKTYCE POZNAWAĆ SZTUKĘ Z DZIEĆMI I MŁODZIEŻĄ

Punktem wyjścia do prowadzonych przez nas zajęć w ramach Laboratorium Pedagogiki Teatru było pytanie: jak pracować teatralnie z młodzieżą wokół „trudnych tematów”? Niech za odpowiedź posłużą dwa scenariusze warsztatów, zamieszczone w niniejszej broszurze. Inspiracją do pierwszego z nich jest spektakl warszawskiego Teatru Ochoty „Prawiek” na podstawie „Prawieku i innych czasów” Olgi Tokarczuk w reżyserii Konrada Dworakowskiego. Natomiast drugi scenariusz stworzyliśmy wraz z uczestnikami sosnowieckiego Laboratorium. Tym razem jednak za wyjściowy tekst kultury obraliśmy serial „Ania nie Anna”, stworzony przez Moirę Walley-Beckett.

Scenariusz

Warsztaty do spektaklu „Prawiek” w reż. Konrada Dworakowskiego (premiera 7 października 2018 roku w Teatrze Ochoty w Warszawie)

autorki: Alicja Brudło, Hanna Kłoszewska

1. Poznanie się / integracja

PRZEDMIOTY

Ćwiczenie na zapoznanie się członków grupy.

Na środku sali zostały rozłożone różne przedmioty. Każdy z uczestników i każda z uczestniczek wybiera jeden, który jest mu/jej szczególnie bliski – przypomina o jakimś zdarzeniu, wyraża charakter, samopoczucie, stan czy marzenie. Każdy z uczestników w kręgu przedstawia się, opowiadając dlaczego wybrał dany przedmiot.

2. Rozgrzewka

ĆWICZENIE PAMIĘCI

Ćwiczenie na koncentrację, „ice breaker” wywołujący śmiech i budujący dobrą atmosferę w grupie.

Stojąc w kręgu, wszyscy uczestnicy podnoszą prawą rękę do góry. Grupa wspólnie określa zestaw skojarzeń obowiązujący w danej rundzie, np. „rośliny”. Prowadzący otwiera grę, wskazując ręką na jedną z osób znajdujących się w kręgu i wypowiadając swoje skojarzenie, np. „paprotka” (jego ręka pozostaje od tej pory opuszczona). Kolejna osoba wybiera kogoś, kto ma wciąż podniesioną rękę i podaje swoje słowo z kategorii „rośliny”.

Runda trwa tak długo, aż wszyscy nie skierują swojego słowa do kolejnej osoby, a ostatni uczestnik poda hasło do prowadzącego. Następnie grupa powtarza kolejność kilkakrotnie zwiększając tempo gry. W kolejnej rundzie uczestnicy wybierają inną kategorię i powtarzają wszystkie powyższe czynności, z taką różnicą, że tym razem grę otwiera jeden z uczestników. Gra się powtarza. Na zakończenie grupa próbuje prowadzić oba łańcuchy skojarzeń jednocześnie.

Gra może trwać więcej niż dwie rundy – wszystko zależy od skupienia uczestników oraz możliwości prowadzenia kilku łańcuchów skojarzeń jednocześnie.

IDENTYFIKACJA

Rozgrzewka ruchowa, pozwalająca na większą integrację wśród uczestników i wprowadzająca myślenie formalne.

Uczestnicy dobierają się w pary. W pierwszej części tego ćwiczenia jedna z osób w parze staje się lustrzanym odbiciem partnera/partnerki. Lider/liderka kieruje drugą osobą za pomocą ruchu dłoni, co oznacza, że osoba prowadzona próbuje cały czas być w tej samej odległości od dłoni osoby prowadzącej, oddając charakter zaproponowanego przez nią ruchu dłoni. Ważne, by prowadzona osoba całkowicie zaufała prowadzącemu, wpatrując się w dłoń partnera/partnerki. Po kilku minutach osoby w parze zamieniają się rolami.

W drugiej części ćwiczenia, każdy z prowadzących otrzymuje kartkę papieru (biała, A4), za pomocą której będzie prowadził swojego partnera. Osoba prowadzona próbuje jak najmocniej zidentyfikować się z kartką, oddając jej ruch i charakter. Po kilku minutach następuje zmiana w parach.

3. Nauka języka wybranego tekstu kultury

EMOCJE W PAPIERZE

Poprzez ograniczenie zasobu słów, uruchamia się myślenie niekonwencjonalne, abstrakcyjne i symboliczne.

Uczestnicy zmieniają pary, w których pracowali do tej pory. Każda z par losuje jedną emocję i otrzymuje arkusz szarego papieru. Ćwiczenie polega na stworzeniu niemej etiudy przedstawiającej wylosowaną emocję. Jediną pomocą jest szary papier.

Przykładowe hasła: złość, smutek, radość, miłość.

ROZMOWY „SLOW DATING”

To wariacja na temat działania „speed dating”. W tym wariantcie rozmowy są zdecydowanie krótsze. Ćwiczenie ma przywołać refleksje dotyczące wybranego tekstu kultury, osobistych doświadczeń oraz zbliżyć uczestników do siebie.

W sali układamy krzesła parami, stwarzając przestrzeń do intymnych rozmów „twarzą w twarz”. Uczestników dzielimy na dwie grupy: „jedyńki” i „dwójki”. W tym ćwiczeniu „dwójki” będą po każdej rozmowie zmieniać miejsce, natomiast „jedyńki” pozostaną nieruchome na swoich krzesłach. Każde spo-

tkanie w parze trwa do 3 minut, po czym następuje zmiana i „dwójki” znajdują nowego partnera do rozmowy.

Lista tematów:

- Opowiedz historię z dzieciństwa, którą najlepiej pamiętasz. Dlaczego tak bardzo utrwaliła Ci się w pamięci?
- Opowiedz o ważnym dla ciebie przedmiocie.
- Opowiedz o miejscu, z którym jesteś najbardziej związany/związana.
- Co czujesz, wchodząc do lasu?
- Opowiedz o ważnym rytuale w twoim domu rodzinnym.

PRZEDMIOTY ZMIENIAJĄ FUNKCJĘ

Klasyczne ćwiczenie na pracę z przedmiotem i uruchomienie myślenia symbolicznego.

Na środku sali stawiamy dowolny przedmiot. Może to być: walizka, karton, stół czy krzesło. Prosimy uczestników o zrealizowanie krótkiej niemej improwizowanej etiudy, w której przedmiot znajdujący się na scenie zyska funkcję odmienną od pierwotnej.

4. Samodzielne tworzenie

FRAGMENTY ZE SPEKTAKLU

Uczestnicy zostają podzieleni na 4-osobowe zespoły, każdy z nich otrzymuje fragment tekstu opisujący jednego z bohaterów spektaklu „Prawiek” oraz przedmiot-rekwizyt.

Zadanie polega na:

przečytaniu otrzymanego fragmentu i nazwaniu emocji w nim wyrażonej,

zrealizowaniu krótkiej etiudy, w której ta emocja zaistnieje,

wykorzystaniu otrzymanego przedmiotu w taki sposób, żeby stał się czymś innym.

RUTA

Kiedy szły z Kłóską przez wieś, Ruta czuła, że wszyscy im się przyglądają. Starala się iść jak najbliżej matki i ścisła mocno jej dużą dłoń.

Ruta lubila podejść pod wieś i patrzeć na szare bryły chałup i jasny dym z kominów. Potem, gdy trochę podrosła, ośmieliła się na tyle, że podchodziła cicho pod same okna i zaglądała do wnętrza. Znała wszystkie przedmioty we wsi i wiedziała, do kogo należą...

Ruta urządziła sobie siedzisko w wielkim bzie, skąd wieczorami obserwowala dom Boskich. I dopiero kiedy poznała każdą rzecz, zwró-

ciła uwagę na chłopca w jej wieku. Wiedziała, że to Lzydor i że nie jest taki jak inne dzieci...

Ruta szła z Wydymacza do wsi, do Florentynki, swoją stałą trasą. Miała przyprowadzić od Florentynki psa, żeby je ostrzegał przed ludźmi. Matka powiedziała jej, że jak tylko zobaczy jakiegoś człowieka, obojętne, czy to będzie ktoś z Prawieku, czy obcy, ma wejść w las i uciekać.

Ruta myślała tylko o psie, kiedy zobaczyła człowieka, który sikał na drzewo. Zatrzymała się i powoli zaczęła się czoać. Wtedy ktoś bardzo silny chwycił ją z tyłu za ramiona i boleśnie je wykręcił. Ten, który sikał, podbiegł do niej i uderzył ją w twarz tak mocno, że Ruta zwiotczała i upadła na ziemię. Mężczyźni odstawili karabiny i gwałcili ją. Najpierw jeden, potem drugi, a potem przyszedł jeszcze trzeci.

Ruta leżała na Wolskiej Drodze, która była granicą między Niemcami a Rosjanami. Obok niej stał koszyk z jeżynami i ziemniakami. Tak znalazł ją drugi patrol. Teraz mężczyźni mieli mundury w innym kolorze.

Kłóska znalazła Rutę za późno. Dziewczynka miała sukienkę zardartą aż na buzię i pokaleczone ciało. Brzuch i uda czerwieniały od krwi, do której zlatywały się muchy. Była nieprzytomna.

EMOCJA:

PRZEDMIOT: łyżka

KŁOSKA

Kłoska była duża i dorodna. Miała jasne włosy i jasną cerę, której nie zmogło słońce. Zawsze bezczelnie patrzyła prosto w twarz, nawet księdzu. Oczy miała zielone, a jedno z nich lekko uciekało w bok. Mężczyźni, którzy brali Kłoskę po krzakach, zawsze potem czuli się nieswojo. Zapinali portki i wracali do zaduchu szynku z zaczerwienionymi twarzami. Kłoska nigdy nie chciała położyć się po bożemu.

Dlaczego ja mam leżeć pod tobą? Jestem ci równa.

EMOCJA:

PRZEDMIOT: jabłko

MISIA

Misia, kiedy miała dziesięć lat, była najmniejsza w klasie i dlatego siedziała w pierwszej ławce. Nauczycielka, przechadzając się między ławkami, zawsze głaskała ją po głowie. Po przyjściu do domu nie mogła się zdecydować, w co chciałaby się bawić.

Szła wtedy pogrzebać w maminej toalecie. Przymierzała jej atłasowe staniki i buty na wysokim obcasie. Patrzyła na swoje odbicie w lustrze i nagle wydawała się sobie śmieszna

Któregoś dnia, podniosła szminkę do ust i umalowała je na krwisto-czerwono. Czerwień szminki poruszyła czas i Misia zobaczyła siebie za kilkadziesiąt lat, taką, jaka umrze.

Jestem ładną dziewczyną. Mam małe stopy, jak Chinka. Mam piękne włosy. Uśmiecham się bardzo kobieco. Pachnę wanilią. Można

tęsknić za tym, żeby mnie zobaczyć. Jestem kobietą. Chcę wyjść za mąż... Paweł Pachniał mydłem i słońcem. Misia robiła się wtedy jakaś słaba, uległa, wiotka. Sięgała mu ledwie do piersi. Przystawała myśleć. To było niebezpieczne. Przytomniała, gdy jej piersi były już nagie, a usta Pawła wędrowały po jej brzuchu.

EMOCJA:

PRZEDMIOT: obrus

FLORENTYNKA

Ludziom wydaje się, że przyczyną szaleństwa jest wielkie i dramatyczne wydarzenie, jakieś cierpienie, którego nie da się znieść. Wydaje im się, że wariuje się z jakichś powodów – z powodu porzucenia przez kochankę, śmierci najbliższej osoby, utraty majątku, spojrzenia w twarz Bogu.

Tymczasem Florentynka zwariowała zupełnie zwyczajnie i, można powiedzieć, bez powodu.

Florentynka zwariowała niepostrzeżenie. Najpierw bolała ją głowa i nie mogła w nocy spać. Przeszkadzał jej księżyc. Mówiła sąsiadkom, że księżyc ją obserwuje, że jego czujny wzrok przenika przez ściany i szyby...

EMOCJA:

PRZEDMIOT: podkładka

5. Pokaz i ewaluacja

Grupy prezentują scenki sobie nawzajem. Prowadzący moderuje dyskusję wokół każdej z nich, a następnie prowadzi w kole rozmowę podsumowującą warsztaty. Można sformułować proste polecenie, które zmusi każdego do refleksji nad przeżytym doświadczeniem: „powiedz w jednym zdaniu, co czujesz po dzisiejszych warsztatach”.

Scenariusz

warsztaty do serialu „Ania nie Anna” Moiry Walley-Beckett

autorki i autor scenariusza, uczestnicy II edycji Laboratorium Pedagogiki Teatru: Weronika, Kasia, Ola, Magda, Sara, Paweł, Klaudia, Natalia, Ania, Magda, Anna, Maja, Natasza, Iza, Magda, Gosia

Tematy poruszane podczas warsztatów:

- inność, różnorodność
- przyjaźń, „braterstwo dusz”

Grupa docelowa:

- osoby w wieku 12-14 lat, członkowie grupy nie muszą się dobrze znać

1. Poznanie się / integracja

SIŁA W PRZESTRZENI

Grupa swobodnie chodzi po sali. Prowadzący/prowadząca formułuje polecenia:

1. Chodzimy, jakbyśmy byli na statku kosmicznym. Spróbujcie oddać poczucie nieważkości!
2. STOP – zatrzymujemy się i spoglądamy na drugą osobę, na odległość przekazujemy jej „siłę”.
3. Poruszamy się znów po całej sali, ale tym razem tak, jakbyśmy pływali.
4. STOP – zatrzymujemy się i spoglądamy na drugą osobę, na odległość przekazujemy jej „siłę”.
5. Znowu pływamy.

WITANIE SIĘ

Grupa w dalszym ciągu swobodnie chodzi po sali. Po chwili prowadzący formułuje polecenia (oczywiście hasła można modyfikować w zależności od pomysłu na warsztaty i energii wytwarzającej się w grupie):

- przywitaj się z osobami, które noszą okulary,
- przywitaj się z osobą, która ma rajstopy,
- przywitaj się z osobą, której włosy ci się podobają,

- przywitaj się z osobą, która stoi najbliżej ciebie,
- przywitaj się z wybraną osobą w grupie.

ZACHWYCA MNIE

Tworzymy duże koło. Jedna osoba z kręgu stawia krok do przodu, przedstawia się i mówi, co ją zachwyca. Wszystkie osoby, które podzielają to zdanie, także wchodzą do środka okręgu.

Przykład: „Mam na imię Ania i zachwyca mnie zachodzące słońce”.

2. Rozgrzewka

ALTERNATYWY

Grupa staje blisko siebie, na środku sali. Prowadzący/prowadząca wskazuje na dwie strony sali i definiuje je poprzez alternatywy.

Przykład: „Po lewej stronie stają osoby, które lubią kino, po prawej te, które lubią teatr.”

Polecenia:

- wybierz stronę, z którą się zgadzasz,
- jeśli lubisz jedno i drugie – stań na środku,
- jeśli nie lubisz żadnego – kucnij na środku.

Przykładowe alternatywy:

- lubisz morze/lubisz góry,
- lubisz koty/lubisz psy.

Każda osoba z grupy może zaproponować własne alternatywy, ale polecamy najpierw pozwolić grupie na opanowanie zasad gry i możliwych reakcji.

ZNAJDŹ SWOJE STADO

Prowadzący/prowadząca przygotowuje kosz z kartkami, na których wypisuje kilka rodzajów zwierząt (np. pies, kot, koń, świnia, pszczoła, krowa). Uczestnicy losują kartki i nie pokazują ich reszcie grupy. Zadaniem każdego jest odnalezienie swojego stada, jednak jedynym sposobem komunikacji jest wydawanie dźwięku wylosowanego zwierzęcia. Uczestnicy i uczestniczki mogą swobodnie poruszać się po sali, poszukując przedstawicieli swojego gatunku. Zadanie kończy się, gdy wszyscy odnajdą swoje stado.

3. Nauka języka wybranego tekstu kultury

GALERIA PRZYJAŹNI

Ćwiczenie składa się z kilku części:

1. Skojarzenia w kole

Tworzymy koło. Każdy mówi jedno hasło, które kojarzy mu się z przyjaźnią. Hasła nie powinny się powtarzać, szukamy unikatowych ujęć tematu. Jednocześnie słuchamy siebie nawzajem i zapamiętujemy osoby, których hasła są nam szczególnie bliskie.

2. Rozmowa z partnerem/partnerką

Gdy wszyscy uczestnicy powiedzą swoje hasła, każdy i każda dobiera się w parę z osobą, której hasło jest dla niej/niego szczególnie bliskie. Partnerzy mają teraz trzy minuty, by porozmawiać ze sobą o tym, co kryje się pod wybranymi hasłami i co oznacza dla nich „przyjaźń”.

3. Wspólne tworzenie

Każda z par otrzymuje dwa rekwizyty: krzesło i arkusz szarego papieru. Na podstawie rozmowy pary tworzą – za pomocą rekwizytów – małą instalację na temat tego, czym jest dla nich przyjaźń.

4. Zwiedzanie galerii

Każdy z uczestników i każda z uczestniczek otrzymuje plik karteczek (ilość równa ilości instalacji) oraz długopis. Zadaniem jest obejrzenie instalacji zgromadzonych w naszej „galerii przyjaźni” i pozostawienie w każdym miejscu karteczki z słowem/hasłem, które kojarzy się z daną instalacją. Ma to być skojarzenie, uczucie lub emocja wywołana widokiem dzieł stworzonych przez kolegów i koleżanki.

5. Konfrontacja

Pary wracają do swoich pierwotnych instalacji i odczytują pozostawione dla nich karteczki. Trwa rozmowa w parach. Czy coś was zaskakuje? Czy skojarzenie innych osób są bliskie czy odległe od Waszych pierwotnych intencji?

6. Dyskusja na forum

Grupa wraca do pracy w kole. Prowadzący moderuje rozmowę o przebytych doświadczeniach, refleksjach towarzyszących oglądaniu wszystkich instalacji. Ich autorzy/autorki niech opowiedzą o drodze, którą przeszli od planowania do ostatecznego kształtu obiektów. Co było zaskakujące w informacjach pozostawionych na karteczkach przez kolegów i koleżanki? Czy teraz, po zakończeniu ćwiczenia, pojawiło się coś nowego wobec początkowych skojarzeń z przyjaźnią?

4. Samodzielne tworzenie

INNOŚĆ – PRACA W PARACH

Tematem zadania jest Inność. Dzielimy się na grupy (pomocny może być powrót do grup zwierząt sprzed kilku ćwiczeń, ale w zależności od energii grupy prowadzący/prowadząca decyduje, w jakiej formie uczestnicy dobierają się w zespoły). Każda grupa będzie losowała dwie kartki z przygotowanego wcześniej przez prowadzącego zbioru. Jednak ćwiczenie oparte jest na podstępie, ponieważ wszystkie grupy otrzymają to samo zadanie – przygotowanie etiudy na podstawie fragmentu tekstu. Scenki różni tylko forma wykonania.

Kartki zawierają informacje o:

1. Treści zadania do wykonania,
2. Formie, w jakiej należy przygotować etiudę.

Na stworzenie krótkiej scenki każda grupa ma 10 minut.

Proponowana treść zadania:

Był rześki wrześnieowy poranek. Właśnie zabrzmiał pierwszy dzwonek. Uczniowie i uczennice cieszyli się na wspólne spotkanie. Stęsknili się za sobą – to była zgrana klasa. Nie spodziewali się niczego zaskakującego. Ale wtedy do klasy wszedł NOWY. Wyglądał i zachowywał się INACZEJ...

Zadanie: Przygotujcie etiudę, której tematem będzie wydarzenie z przyszłości klasy, w miesiąc po dołączeniu do niej nowej osoby.

Proponowane formy etiudy: musical, western, horror, melodramat, pantomima...

Grupy prezentują etiudy. Jako prowadzący/prowadząca pilnuj, by w czasie pokazów nie komentować scenek i dopiero po wszystkich etiudach otwórz dyskusję. Zapytaj: czy ktoś chce się podzielić swoimi wrażeniami? Jak myślicie, co było głównym tematem waszych etiud? Zadaniem prowadzącego jest wskazanie na różnorodność form wykonania tego samego zadania, podkreślenie odmiennych procesów, stymulujących pracę poszczególnych zespołów.

5. Zakończenie

Masz w sobie coś szczególnego!

Najpierw dobieramy się w pary. Każda para ma minutę, by powiedzieć sobie nawzajem, co wyjątkowego ma w sobie druga osoba.

Jedno słowo

Krótko przypomnij uczestnikom i uczestniczkom początek warsztatów, podsumuj tematy, nad którymi pracowaliście. Zadaniem każdego jest podsumowanie zajęć jednym słowem.

ALICJA BRUDŁO

Artystka teatralna i performance, wokalistka, menedżerka i animatorka kultury. Współtworzy zespół Animacji Kultury w Bemowskim Centrum Kultury oraz prowadzi grupę teatralną w ramach Ogniska Teatralnego Teatru Ochoty. Członkini zarządu Stowarzyszenia Pedagogów Teatru. Absolwentka kulturoznawstwa w Instytucie Kultury Polskiej UW, stypendystka na wydziale teatrologii Freie Universität w Berlinie. Uczestniczka Szkoły Pedagogów Teatru oraz Innej Szkoły Teatralnej Teatru Węgajty, ukończyła Akademię Teatru Alternatywnego i Dramową Akademię Wolontariacką. Członkini Kolektywu Polka i zespołu muzycznego Tarapaty, związana z Teatrem Ochoty i Teatrem Soho. Wieloletnia współtwórczyni Teatru Paragraf-2 oraz Performerii Warszawa. Artystycznie i pedagogicznie działa na scenie i w przestrzeni publicznej, łącząc doświadczenie miejsca oraz historii z narzędziami teatralnymi i sztuką współczesną.

HANNA KŁOSZEWSKA

Kulturoznawczyni, producentka, reżyserka, animatorka kultury. Związana na stałe z Działem Edukacji Muzeum POLIN gdzie odpowiada za koordynację programów edukacyjnych oraz Ogniskiem Teatralnym Teatru Ochoty. Absolwentka kulturoznawstwa w Instytucie Kultury Polskiej UW. Ukończyła podyplomowe studia Reżyserii Teatrów Dzieci i Młodzieży na Wrocławskiej AST. Studentka Organizacji Sztuki Filmowej w PWSFTviT. . Realizowała praktyki w takich teatrach jak Divadlo Minor, New Vic Theatre oraz Melbourne Theatre Company. Brała udział m. w wakacyjnych warsztatach pisania scenariuszy filmowych na Uniwersytecie w Melbourne, Letniej Szkole Teatru w Kontekście Społecznym prowadzonym przez Divadlo Archa, Innej Szkole Teatralnej Teatru Węgałty oraz kursach improwizacji w Szkole Impro. Asystowała reżysersko przy produkcjach Teatru Soho i Teatru Ochoty. W latach 2010 - 2016 związana z Studium Pantomimy Warszawskiego Centrum Pantomimy w Teatrze Dramatycznym. W pracy teatralnej najbardziej ceni naturalność, obecność i zespołowość.